

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2012

Kristýna Ženíšková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sunna a ší'ca v Iráku po roce 2003

Kristýna Ženíšková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Sunna a ší'ca v Iráku po roce 2003

Kristýna Ženíšková

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Tímto bych chtěla poděkovat panu Mgr. Danielu Křížkovi, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné rady a trpělivost.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	SUNNA A ŠÍCĀ, DŮVOD SCHIZMATU	3
3	ZÁKLADNÍ INFORMACE	5
	3.1 Přírodní podmínky	5
	3.2 Etnicko–náboženská charakteristika Iráku	6
	3.3 Správní dělení	6
4	IRÁK DO ROKU 2003	7
	4.1 Saddám Husajn	10
	4.2 Irácko–Íránská válka.....	12
	4.3 Šíitsko- kurdská opozice.....	13
	4.4 Válka v Perském zálivu.....	13
	4.5 Povstání v Kurdistánu a na šíitském jihu	14
	4.6 Následky války v Perském zálivu	15
	4.7 Invaze	16
	4.8 Následky invaze	16
5	IRÁK PO ROCE 2003.....	17
	5.1 Protiamerické povstání	17
	5.2 Sektářská válka	19
	5.2.1 Situace ostatních etnicko–náboženských menšin.....	20
	5.3 Politický vývoj po roce 2003.....	21

5.3.1	Šiitští vůdci a jejich politické strany a hnutí	21
5.3.2	Sunnitští vůdci a politická hnutí.....	23
5.3.3	Politická participace	24
5.3.4	První volby v lednu 2005.....	24
5.3.5	Irácká ústava	25
5.3.6	Dělení Iráku	26
5.4	Druhé volby v prosinci 2005	28
5.5	Třetí volby v březnu 2010	29
5.6	Odchod spojených států amerických z Iráku.....	31
6	ZÁVĚR	32
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	34
8	RESUMÉ	37
9	PŘÍLOHY.....	39

1 ÚVOD

Úkolem mé práce je co nejlépe popsat situaci v Iráku po roce 2003. Tento rok byl pro Irák přelomový hned z několika důvodů. Předně byla svržena vláda diktátora Saddáma Husajna a strany Baas, což zemi dalo šanci zavést úplně nový pořádek. Na druhou stranu se na dlouhých devět let stal okupovanou zemí.

Práci jsem pro lepší pochopení rozdělila do několika kapitol. V první z nich se věnuji důvodům a událostem, které stály u zrodu schizmatu v islámu. Seznámíme se zde se základními principy, které dělí muslimy na sunnity a šíity. A tak určují jejich vzájemné vztahy.

Druhá kapitola je věnována základním informacím o státu Irák. Je tu stručně popsána jeho minulost, přírodní podmínky země, správní dělení a etnicko-náboženské složení obyvatelstva.

Další kapitola pojednává o vývoji Iráku od jeho vzniku jako moderního státu na počátku 20. století až do americké invaze na počátku roku 2003. Stát Irák vznikl jako monarchie pod vládou hášimovské dynastie. Ta byla svržena roku 1958 a z Iráku se stala republika. Následovala série převratů, která nakonec do čela státu vynesla Saddáma Husajna. Saddám Husajn jako sunnita protěžoval sunnitské obyvatelstvo, i když bylo v zemi menšinou. Jeho mocenské ambice uvrhly zemi nejprve do krvavé války s Íránem a později s Kuvajtem. Mezinárodní sankce, které následně na Irák uvalilo mezinárodní společenství, zemi úplně zruinovaly. Proti Saddámovi a straně Baas vznikala stále silnější opozice. Proti oslabenému režimu nakonec vypukla povstání na nespokojeném šíitském jihu i kurdském severu, obě ale byla krvavě potlačena. Konec Saddámova režimu přinesla až invaze skupiny států pod vedením Spojených států amerických v roce 2003. Tato kapitola je podle mého mínění nezbytná pro pochopení kontextu irácké společnosti.

V poslední kapitole se věnuji popisu politické situace v Iráku po roce 2003 v rámci sunnitsko-šíitských vztahů. Zabývám se v ní

protiamerickým povstáním, sektářskou válkou, politickými stranami, hnutími a jejich vůdci z obou táborů a jejich zápolením ve volbách. Dále pojednávám o nové irácké ústavě a o problémech s integritou státu.

Pokud jde o prameny, z kterých jsem čerpala, jedná se hlavně o knihy, které se zabývají Irákem a situací v něm po invazi a pádu režimu Saddáma Husajna. Jedním z nejdůležitějších zdrojů pro mě bylo dílo Tomáše Raděje Irácké povstání v letech 2003-2009. Tato kniha se věnuje převážně protiamerickému povstání a sektářské válce vedené jednotlivými skupinami. Vztahy mezi iráckými etnicko-náboženskými skupinami se zabývají studie Juana Cola a Phebe Marr vydané v knize Religion and Nationalism in Iraq pod vedením Davida Littla.

V části, která se zabývá Irákem před rokem 2003 jsem čerpala hlavně z knihy Irák od roku 1958, jejímiž autory jsou manželé Marion a Peter Sluglettovi. Dalším významným zdrojem pro mě byly knihy Válka v Iráku od Johna Keegana a The Occupation of Iraq Winning the War, Loosing the Peace jejímž autorem je Ali A Allawi, obě tyto knihy se zabývají hlavně obdobím invaze a následné války v Iráku.

Co se týče přepisu arabských jmen do češtiny, řídila jsem se pravidly, která stanovil Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc., ve své knize Duchovní cesty islámu. Určitý člen „al-“ je u vlastních i geografických jmen v textu do češtiny přepisován, až na některé výjimky, které již v češtině zdomácněly jako například Saddám Husajn místo „as-Saddám al-Husajn“ a Bagdád místo „al-Bagdád“. Některé termíny, jako například Mahdi Army, jsem ponechala v tvaru přepisu, jaký je znám ze západní odborné literatury.

2 SUNNA A ŠÍ'CA, DŮVOD SCHIZMATU

Islám je jedno z největších monoteistických náboženství na světě. Jeho základním dokumentem je kniha Korán, kterou islám chápe jako přímé Boží slovo. Jeho předobraz je uchováván u Boha na nebesích a jeho přesné znění bylo zjeveno proroku Muhammadovi prostřednictvím anděla Džibríla.¹ Muslimský společenský systém se opírá o myšlenku Ummy, společnosti věřících, kteří dodržují příkázání Koránu a žijí pod vedením imáma či chalífa, Prorokova nástupce. Otázka nástupnictví vznikla záhy po Muhammadově smrti a je příčinou dodnes trvajících sporů mezi muslimy. Muhammad zemřel náhle a nezanechal po sobě dědice ani závěť. Tuto situaci vyřešili kurajšovští² předáci tím, že do čela obce zvolili Muhammadova tchána Abú Bakra. Navázali tak na staroarabskou tradici, že v čele má stát ten, kdo bude zvolen předními muži obce. V praxi ale často docházelo k situaci, kdy se do čela obce dostal ten, kdo zvítězil ve vzájemných bojích, spíše než ten, kdo byl zvolen. Toto uspořádání uznala velká část muslimů jako součást tradice sunny.³ Proto sami sebe označují za lid tradice a společenství, a orientalisté hovoří o sunnitské ortodoxii.⁴

Největším oponentem sunny je ší'ca. Šíité se po Prorokově smrti dožadovali nejvyššího postu pro jeho nejbližšího pokrevního příbuzného Alího Ibn Abí Tálíba. Alí byl Muhammadův bratranec a zeť, manžel jeho dcery Fátimy, a jeho stoupenci ho navíc pokládali za přímo vyvoleného Bohem.⁵ Součástí šíitské věrouky se stala i víra v Bohem vyvoleného imáma. Imám je jediným vůdcem obce a vykladačem zákona a dokonce i nositelem části božství. Tato božská část po imámově smrti přejde na jeho syna. Nejvíce rozšířenou praxí v rámci šíitských sekt je ší'ca dvanácti

¹ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 1992, s. 28.

² Kurajšovci byli arabský kmen ovládající Mekku. Do tohoto kmene patřil i rod Hášimovců, do kterého patřil Muhammad.

³ Sunna má dva významy. Jednak je to princip, že do čela obce se dostane osoba, která vzejde z voleb. Druhý význam slova je „zvyk, tradice“, je to příklad ze života Proroka, který je hodný následování.

⁴ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 1992, s. 26.

⁵ Tamtéž.

imámů. Ta věří, že dvanáctý imám odešel do ústraní a dokud nevystoupí na veřejnost, ostatní náboženští vůdci nesmějí zastávat politické funkce.⁶

Alího stoupenci tedy po Muhammadově smrti naléhali na to, aby Prorokovým nástupcem byl Alí a jeho potomci. Avšak namísto této pocty se dočkali většinou utlačování a často i násilné smrti. Sám Alí byl zavražděn, jeho syn Hasan se chalífátu raději zřekl a jeho mladší syn Husajn byl zabit v bitvě u Kerbelá.⁷ Tato událost dodnes ovlivňuje charakter irácké šíitské komunity a šíité si ji připomínají každý rok procesími plnými scén sebetrýznění a až přehrávaného zármutku a zároveň i nepřátelství vůči sunnitům, které obviňují ze smrti Husajna u Kerbelá.

Kolébkou šíitské doktríny se počátkem islámského chalífátu stal Irák. Není proto divu, že většina šíitských svatých míst se nachází v Iráku. Jsou to hlavně Nedžef, kde je pohřben Alí, Kerbelá s hrobem Husajnovým a Sámarrá kde údajně zmizel dvanáctý imám. Zbožní muslimové neváhají již po několik generací převážet své mrtvé i z velmi vzdálených končin jen proto, aby je pohřbili v blízkosti svatých imámů.⁸

⁶ Podle Chomejního může pravý Bohem vedený znalec náboženského práva (on sám) nejen hlásat víru, ale i vládnout.

⁷ KROPÁČEK, J. *Duchovní cesty islámu*. 1992, s. 180.

⁸ Tamtéž, s. 182.

3 ZÁKLADNÍ INFORMACE

3.1 Přírodní podmínky

Irák se dá bezpochyby nazvat „kolébkou civilizace“, za což vděčí hlavně svým řekám, které byly využívány jako zdroj pitné vody, vody pro zavlažování a také sloužily jako dopravní tepny. Tím umožnily vznik velmi rozvinutým civilizacím. Řeky, které toto umožnily, jsou Eufrat a Tigris. Obě pramení na území dnešního Turecka a rozsáhlá planina mezi jejich toky se nazývá Mezopotámie (Meziříčí). Řeky se spojují v jižní Mezopotámii ve společný tok Šatt al-Arab (Řeka Arabů), která ústí v Perském zálivu.⁹ Většina území Iráku je rozlehlá, neúrodná rovina pouštního charakteru, obývaná převážně arabským obyvatelstvem. Na jihu podél íránské hranice je celkem úrodný pás stepí a rákosových močálů. Tato území bývají často zaplavována a jsou domovem převážně šíitského obyvatelstva. Sever Iráku je velmi hornatý a drsný region, obývaný nearabskými kurdskými kmeny (viz obrázek 2). Podnebí má z velké části pouštní charakter, mírné studené zimy a horká, suchá léta. Hornaté území na severu prožívá tuhé zimy se silným sněžením, tání sněhu na začátku jara způsobuje ve středním a jižním Iráku rozsáhlé záplavy.

Dnešní Irák má rozlohu 438 317 km².¹⁰ Sdílí hranice se šesti státy. Na západě a jihozápadě s Tureckem, Jordánskem, Sýrií a Saúdskou Arábií, na východě s Íránem a na jihu s Kuvajtem a asi 60 km jižní hranice tvoří pobřeží Perského zálivu (kterému Arabové neřeknou jinak než Arabský záliv).¹¹

⁹ PECHA, L. *Dějiny Mezopotámie*. 1998, s. 15-17.

¹⁰ To ho řadí na 59. pozici v žebříčku velikosti zemí.

¹¹ Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> [vid. 10. 2. 2012].

3.2 Etnicko–náboženská charakteristika Iráku

Podle posledního sčítání lidu, které proběhlo v červnu 2011, má Irák 30 399 572 obyvatel. Nejpočetnější etnickou skupinou jsou Arabové, kteří představují 75–80 % populace, na druhém místě je kurdská menšina s 15–20 %. Z náboženského hlediska představují muslimové 97 % obyvatelstva, z toho je 60–65 % šíitů a 32–37 % sunnitů. Křesťané a jiná náboženství tvoří asi 5 % populace.¹² Většina Kurdů vyznává sunnitskou větev islámu a jen velmi malé procento jsou šíité (viz obrázek 3). V několika hornatých oblastech v okolí Mósulu přežívá specifické kurdské subetnikum Jazídové. Jazídové jsou přísně endogamní skupina. Velice často jsou ortodoxními muslimy považováni za pohanskou sektu, neboť ve své věrouce slučují prvky islámu s prvky starých předislámských kultů.¹³

3.3 Správní dělení

Irák má dnes 18 provincií (muháfaza) nejvýznamnější je provincie Bagdád, okrsek hlavního města. Další provincie jsou: al-Basra, Dohúk, Karbalá, al-Qádisíja, al-Anbár, Arbíl, al-Nadžaf, Nínawá, Bábil, as-Sulajmáníja, Wásit, Dijálá, Mísán, al-Muthanná, Kirkúk, Dhí Qár a Saláh ad-Dín (viz obrázek 4).¹⁴

¹² To ho řadí na 39. místo nejlidnatějších zemí světa, dostupné z:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> [vid. 15. 2. 2012].

¹³ RADĚJ, T. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 22.

¹⁴ Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> [vid. 15. 2. 2012].

4 IRÁK DO ROKU 2003

Na území Iráku vznikla již ve 4. tis. př. n. l. sumerská civilizace, která světu přinesla písmo, Epos o Gilgamešovi, počty a astronomické termíny. Následovaly další slavné civilizace jako Akkad, Asýrie, Babylónie a v 6. stol. př. n. l. převzala nadvládu Perská říše. Následoval vpád Alexandra Velikého a krátké období helenizace, které ukončil příchod Arabů v 7. stol. n. l., čímž se začíná formovat islámská identita Mezopotámie. Od 8. stol. se toto území stalo centrem významné historické fáze islámského státu a to Abbásovského chalífátu. Abbásovcí dali na břehu Tigridu roku 762 postavit nové město, které se jmenovalo Madínat as-sallám (Město Míru), dnes ho známe jako Bagdád. Bagdád se krátce po svém založení stal centrem vzdělanosti a jedním z největších měst na světě. Islamizace následně probíhá celkem nerušeně až do roku 1258, kdy Bagdád dobyli Mongolové. Mongolská nadvláda netrvala dlouho a Mezopotámie se dostala zpět pod vliv Persie. Roku 1535 vládu nad Bagdádem získává Osmanská říše. Osmané rozdělili území Iráku do třech správních celků (vilájetů); severní provincie s centrem v Mósulu byla obývaná nearabskými Kurdy, střediskem prostřední provincie, obývané sunnitskými muslimy byl Bagdád a jižní, převážně šíitský vilájet měl jako správní středisko Basru. Tento stav vydržel formálně až do konce první světové války, kdy se Irák dostal pod správu Velké Británie a v roce 1921 vznikl moderní stát pod mandátem Společnosti národů.¹⁵ Velká Británie spojila tři bývalé osmanské vilájety, které byly svým etnicko-náboženským i geograficko-hospodářským charakterem velice odlišné a do čela nového státu dosadila krále Fajsala z dynastie Hášimovců.¹⁶ Ti jako sunnitští muslimové nebyli v převážně šíitském Iráku příliš oblíbeni.

¹⁵ Předchůdce OSN.

¹⁶ Nejprve vládli v Hidžazu (1916–1925), odkud byli vytlačeni panovníky z dynastie Saúdu. Vládli také v Iráku (v letech 1921–1958) a krátce i v Sýrii (1920). Hášimovci se považují za potomky Proroka Muhammada, přičemž jsou patrně nejznámějším muslimským rodem, který to o sobě prohlašuje. Tuto tezi stavějí na tom, že jsou potomky Hasana Ibn Alího, syna Fátimy (Mhammadovy dcery) a jejího manžela Alího. Současný jordánský král Abdalláh II. je údajně ve 43. generaci přímým potomkem Proroka Muhammada.

Irák získal nezávislost roku 1932. Král Fajsal zemřel o rok později a do čela Iráku se dostal jeho syn Ghází. Ghází podporoval nacionalisty a sám zastával panarabské a protibritské postoje. Zahynul roku 1939 při autonehodě. Jeho synovi Fajsalovi II. byly v té době jen tři roky a tak vládl jako regent jeho strýc princ Abdulláh. Nejvýznamnějším politikem za vlády hášimovské monarchie byl Núrí as-Sajíd. Byl to klasický arabský vůdce postkoloniální éry, tradicionalista a vlastenec, i když z čistě realistických důvodů prozápadní. Núrí vybudoval z Iráku jeden z nejstabilnějších států na Blízkém východě, i když uvnitř se potýkal s problémy etnického rázu. Jedním z nich byly Kurdské separatistické snahy na severu Iráku a druhým byla šíitská nespokojenost s tím, že jim je upírán podíl na politické moci, který by odpovídal tomu, že jde o nejpočetnější složku obyvatelstva.¹⁷ Núrí chtěl také oslabit politickou moc komunistů a vliv Sovětského svazu na Blízkém východě a proto v roce 1955 založil Bagdádský pakt.¹⁸ Tím vytvořil protisovětský blok, což Západ velice přivítal. Uvnitř státu se opět podpory nedočkal a to zejména proto, že arabští nacionalisté hleděli na Sovětský svaz jako na bojovníka proti imperialismu a spatřovali v něm spolehlivějšího spojence než ve zkažených západních režimech. Mladá generace se nyní začala poohlížet po nových vůdcích, na kterých by nelpěla hanba z kolaborace se Západem.

V roce 1957 byla založena Národní fronta, ve které se spojily starší irácké politické strany, komunisti a strana Baas.¹⁹ Národní fronta se spojila se Svobodnými důstojníky,²⁰ a ti pod vedením brigádního generála

¹⁷ KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 31.

¹⁸ Bagdádský pakt byl založen roku 1955, byl to vojensko-politický blok, jehož členy byly Irák, Turecko, Pákistán, Írán a Velká Británie. Byl vytvořen jako protipól Sovětského svazu na Blízkém východě a v roce 1959, po odchodu Iráku, byl pakt přejmenován na CENTO.

¹⁹ Strana Baas, celým českým názvem Socialistická strana arabské obrody, byla založena v dubnu 1940 v Damašku jako arabské sekulární nacionalistické hnutí bojující proti koloniálním mocnostem. Stranu založil syrský křesťan Míšíl Aflaq. Ideologicky Baas kombinuje arabský socialismus, nacionalismus a panarabismus. V roce 1966 se strana z ideologických důvodů rozštěpila. V Sýrii funguje jako panarabská strana a nejsilnější pozici tu zastává od roku 1963. Iráckou Baas založil roku 1952 Fu'ad al-Rikábí, šíitský inženýr z Násiríje. Proto mezi prvními baasisty bylo mnoho šíitů. Straně se postupně podařilo vybudovat silnou organizaci a od roku 1968 byla jedinou všekontrolující stranou v Iráku. Její moc skončila až americkou invazí v roce 2003.

²⁰ Organizace Svobodných důstojníků bylo tajné sdružení, které svrhlo monarchii v Egyptě v roce 1952.

Abdulakaríma Qásima a plukovníka Abdussaláma Árifa se rozhodli svrhnout nenáviděné Hášimovce a vyhlásit republiku. Revoluce proběhla 14. července 1958. Mladý král Fajsal II., regent Abdulláh a další členové královské rodiny byli zastřeleni na dvoře paláce. Obyčejnými lidmi nenáviděný ministerský předseda Núrí as-Sajíd byl dopaden na útěku převlečený za ženu a zlynčován rozběsněným davem. Byla vyhlášena republika.²¹ Qásim byl zvolen ministerským předsedou a ministrem obrany, Árif získal funkce místopředsedy vlády, ministr vnitra a vrchní velitel ozbrojených sil. Brzy po převratu se začal projevovat rozkol mezi Qásimem a Árifem, který byl jak výrazem boje o moc, tak i konfliktem osobností a ideálů.²² Qásim byl původem napůl sunnita a napůl kurdský šiíta, měl tedy předpoklady, aby zajistil Iráku národní jednotu. Uznával kurdskou odlišnost, ale ne jejich právo na samostatnost. Zbavil Iraqi Petroleum Company výsadního práva na těžbu ropy a vyhlásil radikální pozemkovou reformu. Těmito reformními kroky si zajistil podporu mas. Byla to ale povrchní popularita. Jeho funkce byly totiž založeny na armádě a irácké inteligenci a ne na obyčejných lidech. Musel proto čelit skupinám, které nesouhlasily s jeho politikou jako baasisté, komunisté a Svobodní důstojníci. Plukovníka Árifa zbavil funkcí a jmenoval ho velvyslancem v Bonnu. To se Árifovi nelíbilo a tajně se vrátil od Iráku, kde byl zatčen a odsouzen k smrti, trest mu byl ale později zmírněn. Qásim díky své přehnané sebedůvěře zřejmě podcenil přetrvávající moc baasistů a nacionalistů a jejich touhu po odplatě a přehlédl chystající se převrat.²³

Baasisté pod vedením Hasana al-Bakra udeřili 9. února 1963 a Qásim byl popraven. Po úspěšném puči se zdálo, že moc bude v rukou baasistů. Vůdci povstání však dosadili do prezidentského křesla Abdussaláma Árifa, dřívějšího Qásimova spojence, který nebyl baasista. Hasan al-Bakr byl jmenován viceprezidentem. Árif nakonec baasisty

²¹KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 32.

²² Qásim byl irácký nacionalista, chtěl zajistit zemi hospodářský rozvoj a udělat z ní nezávislý stát. Árif byl proti tomu arabský nacionalista násirovského typu, který podporoval myšlenku jednotného národního arabského státu.

²³KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 34.

rozdrtil a stal se vojenským diktátorem. Byl to zdatný politik, ale již v roce 1966 přišel o život při havárii vrtulníku. Vlady se ujal jeho bratr Abdurahmán Árif, ten ale nedosahoval takových politických kvalit jako on. Toho využili baasisté a v červenci 1968 uskutečnili puč. Prezident Árif byl sesazen a poslán do vyhnanství. Baasisté se nemohli dohodnout s nebaasistickými důstojníky, kteří jim pomohli se sesazením Árifa, a proto o dva týdny později zorganizovali další převrat a dosadili do funkce prezidenta Hasana al-Bakra. Saddám Husajn se stal viceprezidentem.²⁴

4.1 Saddám Husajn

Saddám Husajn byl chudý a nevzdělaný venkovský mladík, který se dostal k moci kombinací násilí a intrik. Nikdy nezískal vojenské vzdělání, což vysvětluje jeho chování vůči těm, co jej dosáhli. Chtěl se dostat na bagdádskou vojenskou akademii, ale neměl dostatečné vzdělání ani k tomu, aby se mohl pokusit složit přijímací zkoušky. V té době bylo vojenské povolání prestižní záležitostí. Vykonávali ho hlavně příslušníci střední třídy, kteří vychovávali důstojníky po několik generací. V roce 1957 vstoupil do politiky prostřednictvím strany Baas a v roce 1959 se podílel na neúspěšném atentátu na tehdejšího iráckého prezidenta Abdulakaríma Qásima.²⁵ Po převratu v roce 1968 byla sestavena vláda z baasistů převážně z civilní části strany a armáda byla odsunuta. Saddám získal místo šéfa státní bezpečnosti a byl jmenován místopředsedou Rady revolučního velení.²⁶ Prezident al-Bakr Saddáma podporoval, i když nebyli příbuzní, a v letech po puči spolu úzce spolupracovali. Al-Bakr upevňoval moc v rukou baasistů a Saddám zakročil kdykoliv bylo třeba al-Bakrovo postavení upevnit nebo odstranit odpůrce. Během 70. let byl zodpovědný za veškerý státní útlak, prosazoval vliv Baas v každé instituci v Iráku a přitom pomalu upevňoval svoji moc. Pronásledoval vnitřní odpůrce státu, za které označoval severoirácké Kurdy a šíity žijící v jižních provinciích. Saddám šíity

²⁴ FAROUK-SLUETTOVÁ, M.; FAROUK, P. *Irák od roku 1958*. 2003, s. 95.

²⁵ KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 46.

²⁶ Vrcholný orgán irácké Baas.

podezřívával ze spojení s íránským šáhem a že chtějí území jimi obývané připojit k Íránu.²⁷ Na druhou stranu byl Saddám velmi zdatný ekonom, jak uznávali i jeho odpůrci a 70. léta se v Iráku nesla ve znamení modernizace. V roce 1972 znárodnil Iraqi Petroleum Company, což mu přineslo takřka neomezené finanční prostředky. Velká část těchto příjmů plynula do infrastruktury a průmyslu. Saddám byl manažerem baasistického investičního programu a nesl odpovědnost za elektrifikaci země, stavbu škol a nemocnic, za vybudování sítě rozhlasového a televizního vysílání. Také usiloval o vymýcení analfabetismu a lepší postavení iráckých žen. Saddám se mohl stát uznávaným státníkem, kdyby se spokojil s rolí modernizátora země, svou násilnickou povahu ale dokázal potlačit, jen když měl vše pod kontrolou, jinak se rychle vracel ke svým starým metodám.²⁸ Díky tomu se stal mezi ostatními členy Baas nenáviděný a obávaný ačkoli Hasanu al-Bakrovi byl po celou dobu loajální. Zdraví prezidenta bylo stále chatrnější a Saddám prakticky vládl za něho. A tak když dne 16. července 1979 oznámil svou rezignaci, Saddám Husajn vzápětí složil prezidentskou přísahu.

V únoru 1979 byl svržen vládce v sousedním Íránu šáh Rezá Pahlaví a proběhla takzvaná islámská revoluce. Do revoluce měl Irák s Íránem celkem dobré vztahy. Šáh podporoval irácké Kurdy a šíity, jako vládce jediné šíitské země považoval za urážku, jak se s nimi v Iráku zacházelo i přesto, že tam měli většinu. Tento konflikt vyřešila Alžírská smlouva, která byla podepsána 6. března 1975, ve které Írán slíbil, že přestane s podporou Kurdů, když se Irák vzdá západního břehu Šatt al-Arabu.²⁹

Hlavními důvody pádu šáhova režimu se stal jeho blízký vztah se Spojenými státy a modernizační program, který vyvolal vlnu nevole hlavně mezi tradicionalisty. Ti stále více volali po návratu ájatolláha

²⁷ KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 48.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž, s. 55.

Chomejního do vlasti.³⁰ Saddám se pokusil novému iránskému režimu zavděčit vyhlášením politiky vzájemné úcty a nevměšování se do vnitřních záležitostí.³¹ Chomejní se ale nedal oklamat. Nesnášel baasistický režim, protože diskriminoval šíity v Iráku a dokonce Iráčany vyzval, aby Saddáma svrhli. Šířit islámskou revoluci po celém Blízkém východě považoval za své poslání, a to ho dostalo do konfliktu se sekularizovanými režimy a vládci. Saddám se bál, že když za hranicemi převzal vládu velký šíitský vůdce, tak se situace na jihu ještě víc vyostří. Nakonec tady došel k závěru, že dokud budou v Íránu u moci ájatolláhové, nevyřeší se tyto spory jinak než silou.³²

4.2 Irácko-Íránská válka

Válka byla zahájena 22. září 1980 leteckým útokem na Íránské letecké základny. Jak Saddám správně předpokládal, Chomejního revoluce zruinovala iránské ozbrojené složky na druhou stranu, ale podcenil vlnu patriotismu, kterou přinesla. Z bleskové války se tak rázem stal vleklý a krvavý konflikt. Vítězství v této válce by Saddáma vyneslo do pozice nejvýznamnější osobnosti arabského světa, o kterou tak dlouho usiloval. Navíc pád šáha velice oslabil postavení Spojených států na Blízkém východě a vyvolal obavy mezi tradičními státy Perského zálivu, které se bály šíření Chomejního myšlenek mezi jejich občany. Porážka Íránu byla tedy i v jejich vlastním zájmu. Rádi přivítali skutečnost, že se tak může stát bez jejich vlastní intervence a poskytnou Iráku vysoké půjčky.³³ Válka Irák velice poznamenala. Úplnému zhroucení se podařilo zabránit jen díky dalším půjčkám a prodlouženým úvěrovým lhůtám. Nakonec získal i podporu Spojených států, které Írán považovaly za větší hrozbu díky ájatolláhovu antiamerikanismu a radikalismu.³⁴ Baasistickému režimu se podařilo válku přežít díky propagandě a hrozbám. Kult Saddáma Husajna zůstal neotřesen a ve zprávě z

³⁰ Ájatolláh Chomejní žil od roku 1977 ve vyhnanství v iráckém Nadžafu, odkud byl na šáhovo přání také vyhnán a do svého návratu v roce 1979 žil ve Francii.

³¹ KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 58.

³² Tamtéž.

³³ FAROUK-SLUGLETTOVÁ, M.; FAROUK, P. *Irák do roku 1958*. 2003, s. 294.

³⁴ KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 60.

9. regionálního sjezdu Baas z června 1982 se uvádí: „Saddám Husajn je symbolem svobody, nezávislosti, národní pýchy, bezúhonnosti a naděje v lepší budoucnost Iráku a arabského národa a tento fakt... nás vede k tomu, abychom s maximálním odhodláním, sebezapřením a odvahou následovali prapor, který pozvedl.“³⁵

V červenci 1987 OSN pod tlakem mnoha států schválila rezoluci č. 598, která obsahovala výzvu k ukončení války a slib, že bude zřízena komise, která vyšetří, kdo byl v konfliktu počátečním agresorem. Irák rezoluci přijal okamžitě, Írán až o rok později. Boje úplně utichly 20. července 1988.³⁶

4.3 Šíitsko- kurdská opozice

Saddám Husajn přecenil míru, s jakou šíitská populace sympatizovala s myšlenkou nastolení teokratického režimu v zemi a byla případně ochotná jej podporovat.³⁷ V průběhu války se dalo jen těžko mluvit o šíitské opozici hlavně proto, že Iráčané vystěhovali asi 400 000 šíitů do Íránu a Sýrie a mnoho dalších šíitů, Kurdů a komunistů bylo uvězněno a popraveno. Šíitsko-kurdsko-komunistická opozice byla navíc výrazně oslabena tím, že tyto skupiny byly vzájemně zneprátelené. V roce 1987 jmenoval Saddám Husajn svého bratrance Alího Hasana al-Madžída guvernérem severní části země. Alí Hasan dal v březnu roku 1988 zamořit město Halabdžu kyanovodíkem, což mělo za následek smrt asi 5 000 lidí a vyneslo mu přezdívku Chemický Alí. Tento zásah a další podobné byly součástí protikurdské kampaně známé jako al-Anfál.³⁸

4.4 Válka v Perském zálivu

Saddám Husajn tedy dosáhl spíše ideologického vítězství nad Chomejním a od svých sousedů, kteří mu poskytli finanční pomoc, očekával vděčnost a ohleduplnost při vracení půjček. Ti však chtěli své

³⁵ FAROUK-SLUGLETTOVÁ, M.; FAROUK, P. *Irák do roku 1958*. 2003, s. 300.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž, s. 293.

³⁸ Tamtéž, s. 298.

peníze zpět a zvýšili těžbu ropy, čímž pro Irák klesly příjmy z těžby této suroviny. Největší konflikt vznikl mezi Saddámem a kuvajtským emírem. A tak když Kuvajt odmítl přistoupit na jeho požadavky, Saddám ho 2. srpna 1990 napadl a následně anektoval.³⁹ Reakce mezinárodního společenství byla rychlá a 16. ledna 1991 vypukla první válka v Perském zálivu. Postup spojeneckých vojsk byl nezadržitelný. Situace iráckých vojsk se stala rychle zoufalou a už 27. února ministr zahraničí Tárik Azíz oznámil Radě bezpečnosti, že je připraven přijmout její rezoluce a den nato vstoupil v platnost klid zbraní.⁴⁰

4.5 Povstání v Kurdistánu a na šíitském jihu

Ihned po vyhlášení příměří vypukla na jihu a severu Iráku povstání. Na jihu se vzbouřilo většinové šíitské obyvatelstvo a svůj vztek si vybil na baasistických představitelích a jejich rodinách. Toto povstání bylo celkem rychle a hlavně krvavě potlačeno. Naproti tomu na severu se kurdské obyvatelstvo chopilo příležitosti, odsadilo správní střediska a zřídilo tu místní správu. Západní mocnosti později zavedly bezletovou zónu od 36. rovnoběžky, do níž neměly přístup žádné vojenské jednotky.⁴¹ Následky povstání byly tedy jiné na jihu a na severu. Šíité dodnes nemohou odpustit Spojeným státům, že přestože je k povstání vyzývaly, dopustily, aby je postihly tak strašné represe.⁴² Při protiúderu Republikánské gardy přišlo o život asi 300 000 lidí. Mnoho jich zemřelo v Nadžafu, Kerbelá a Basře a po celé zemi byl srovnán se zemí velký počet šíitských svatyň. Lidé se v této době začali stále více obracet k šíitským náboženským autoritám. Velký vliv získával hlavně Velký ajatolláh Alí as-Sistání a jeho soupeř Muhammad Sádiq as-Sadr.

Zatímco Alí as-Sistání využil všech prostředků, aby zůstal stranou režimu, Sádiq as-Sadr díky své charitativní činnosti usměrňoval chudou vrstvu obyvatelstva, což mu z počátku přineslo podporu Saddáma

³⁹ FAROUK-SLUGLETOVÁ, M.; FAROUK, P. *Irák do roku 1958*. 2003, s. 306.

⁴⁰ Tamtéž, s. 310.

⁴¹ Tamtéž, s. 334.

⁴² COLE, J. R. I. *The Rise of Religious and Ethnic Mass Politics in Iraq*. 2006, s. 52.

Husajna. Saddámovi se líbilo, že tento nový as-Sadr⁴³ je arabského původu a proto by mohl být protiváhou Peršana as-Sistáního. Sádiq as-Sadr dovolil znovu iráckým šíitům, aby se shromažďovali k páteční modlitbě. Podle šíitské tradice se tato modlitba, při níž se zmiňuje jméno vládce, neměla konat dokud se nevrátí imám, nebylo totiž možné modlit se za vládce, jakým byl Saddám Husajn.⁴⁴ Její obnovení tedy Saddáma zpočátku velmi posílilo a on tím byl nadšen. Páteční modlitba ale hlavně umožňovala masová shromažďování a kázání se postupem času stávala stále nepřátelštější proti režimu. Saddáмова reakce byla nemilosrdná. Stejně jako jeho bratrance před několika lety, nechal v únoru 1999 Sádiqa as-Sadra společně s jeho dvěma syny zavraždit.⁴⁵

4.6 Následky války v Perském zálivu

Po rychlé vojenské akci přišly na řadu hospodářské sankce. Iráku byla zmražena zahraniční finanční aktiva a byl zakázán veškerý vývoz a dovoz s výjimkou lékařského materiálu. Později byla přijata rezoluce OSN č. 986, která umožnila Iráku směnit ropu za potraviny. Od roku 1991 zahájila Zvláštní komise Organizace spojených národů pro odzbrojení (UNSCOM) pátrání za účelem zjištění rozsahu Saddáмова programu vývoje nekonvenčních zbraní.⁴⁶ Inspektoři stále naráželi na překážky, které jim Iráčané stavěli do cesty a v roce 1998 museli zemi opustit. Tato situace vyústila v sérii dohadů o tom, jestli Saddám provádí či neprovádí vojenský výzkum a jestli vlastní či nevlastní zbraně hromadného ničení. Po událostech z 11. září 2001 byl Saddám obviněn ze spojení s atentátníky a to hlavně kvůli jeho protiamerickým postojům. Tyto spory vyvrcholily v roce 2003 invazí Spojených států amerických do Iráku.

⁴³ Saddám Husajn dal v roce 1980 zavraždit Sádikova předchůdce a bratrance Muhammada Báqira Sadra.

⁴⁴ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. 2006, s. 205–206.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 77.

4.7 Invaze

Cílem této práce není zkoumat, zda důvody pro vojenský zásah proti iráckému režimu byly, či nebyly legitimní, ani sáhodlouze popisovat její průběh. Důležité jsou následky invaze a reakce, jaké vyvolala mezi obyvatelstvem.

Invaze do Iráku začala 20. března 2003 a proběhla překvapivě snadno a bez většího odporu (viz obrázek 6). Počátkem dubna byl dobyt Bagdád a symbolem této události se stala scéna z 9. dubna, kdy nevelký dav strhl sochu Saddáma Husajna, která stála na bagdádském náměstí Firdaus. Bojové akce byly ukončeny 1. května 2003. Irák se ocitl v naprosté anarchii. Rabování a ničení vládních objektů, ale i nemocnic, hotelů a muzeí bylo na denním pořádku. Spojené státy bezprostředně po invazi ukázaly, že „byly připraveny na válku, ale nebyly připraveny na mír“.⁴⁷

4.8 Následky invaze

Následkem této nepřipravenosti americké administrativy bylo protiamerické povstání, které vypuklo záhy po skončení spojeneckých bojových operací a svým způsobem i sektářská válka, která probíhá mezi jednotlivými složkami irácké společnosti.

⁴⁷ RADĚJ, T. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 40.

5 IRÁK PO ROCE 2003

5.1 Protiamerické povstání

Američané podcenili přípravu na období krátce po invazi a brzy se ukázalo, že tato jejich chyba bude mít katastrofální následky. Americké jednotky postrádaly hlavně odborníky na irácký způsob života, především arabsky mluvící personál a specialisty na kontakt s civilisty. Vojáci, kteří neznali zásady a způsoby muslimského života si při prohledávání iráckých domů počínali nanejvýš nemotorně. Muži americké armády prohledávali a osahávali muslimské ženy a na místa, která rodiny používaly k modlitbám, vodili psi.⁴⁸ Další vlnu protiamerických nálad vyvolala v roce 2004 aféra ve věznici Abú Ghrajb.⁴⁹

Od května 2003 byla správa Iráku svěřena instituci s názvem Koaliční prozatímní správa (CPA – Coalition Provisional Authority), jejímž představitelem se stal bývalý expert amerického ministerstva zahraničí na boj proti terorismu Paul Bremer. Poradním orgánem CPA se stala Irácká vládnoucí rada (IGC – Iraqi Governing Council) založená v červenci 2003. Rada IGC měla dvacet pět členů, kteří zastupovali všechny irácké etnické a náboženské menšiny a byly v ní i tři ženy. Ani jeden z členů nebyl bývalý baasista.⁵⁰ Paul Bremer totiž záhy po svém dosazení do funkce začal s důkladnou debaasifikací státního aparátu a vydal dvě nařízení, která měla v konečném důsledku neblahý dopad na vývoj poválečného Iráku. První nařízení se týkalo právě bývalých vládních úředníků a členů strany Baas, kteří přišli o svá zaměstnání. Druhým Bremerovým nařízením byla rozpuštěna irácká armáda a další bezpečnostní složky. Bez zaměstnání a tedy bez příjmů se najednou ocitli i lidé vzdělaní a se zkušenostmi s vedením státní správy, kteří do strany Bass vstoupili z čistě pragmatických důvodů a neměli se zločiny režimu nic společného.

⁴⁸ Pes je podle islámu nečisté zvíře.

⁴⁹ Vězení Abú Ghrajb ve stejnojmenném městě, jež se nachází 32 km západně od Bagdádu, sloužilo k věznění a popravování politických vězňů již za Saddáma Husajna. Světově známým se stalo, když média informovala o ž příslušníci americké armády mučí a ponižují irácké vězně, z nichž někteří požívali statusu válečného zajatce.

⁵⁰KEEGAN, J. *Válka v Iráku*. 2006, s. 171.

Oba tyto kroky zasáhly hlavně do té doby protežované sunnitské obyvatelstvo, statisíce lidí se ocitlo bez příjmů a budoucnosti. Navíc propast, která se vytvořila mezi novými iráckými elitami a obyčejnými lidmi, byla stále hlubší. Tito noví vůdci žijící v takzvané Zelené zóně⁵¹ se nakonec každodenní irácké realitě natolik odcizili, že Zelenou zónu vůbec neopouštěli. Americká správa navíc spolupracovala při poválečné rekonstrukci země spíše s šíitskými exilovými vůdci, ke kterým Iráčané měli jen pramálo důvěry. Není proto divu že protiamerické povstání začalo v řadách deprimovaných sunnitů.⁵²

Americká administrativa počítala hlavně s podporou ájatolláha Abdalamadžída al-Chu^cího. Abdalmadžíd byl vnukem velkého ájatolláha al-Chu^cího⁵³ a představitelem nejliberálnějšího prozápadního proudu. Brzy po svém návratu z londýnského exilu byl vyvečen rozzuřeným davem z mauzolea imáma Alího a ubodán k smrti. Za jeho smrtí stál pravděpodobně mladý šíitský vůdce Muqtada as-Sadr. Tento incident ukázal dvě věci: zaprvé stupeň schopnosti amerických sil ochránit osobnosti, do kterých vkládali tolik naděje a zadruhé stupeň odhodlání, s jakým bude mladý as-Sadr prosazovat svou moc.⁵⁴ Neklid v šíitských řadách na sebe nenechal dlouho čekat. Hlavním spouštěčem šíitského povstání proti okupaci se stala snaha CPA zakázat vydávání Sadrových výrazně protiamerických novin al-Hawza. A také vydání zatykače na as-Sadra v souvislosti s vraždou Abdalamadžída al-Chu^cího.⁵⁵ Američané ale podcenili vliv as-Sadra, který zmobilizoval značné síly, a ty začaly na jihu Iráku útočit proti koaličním vojskům. Zároveň probíhaly sunnitské protiamerické akce, jejichž centrem byla západoirácká provincie al-Anbár. Symbolem iráckého odboje se stalo město Fallúdža v provincii al-Anbár,

⁵¹ Zelená zóna je přísně střežená část Bagdádu, kde společně sídlila Koaliční prozatímní správa a nové irácké vedení.

⁵² RADĚJ, T. Irácké povstání v letech 2003-2009. 2010, s. 44.

⁵³ Předchůdce Sistáního.

⁵⁴ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. 2006, s. 206–207.

⁵⁵ RADĚJ, T. Irácké povstání v letech 2003-2009. 2010, s. 51.

kam poslal své jednotky na pomoc obleženým sunnitům i Muqtada as-Sadr. Pro americkou armádu to byly nejkrvavější měsíce v Iráku.⁵⁶

5.2 Sektářská válka

Katalyzátorem sektářských střetů se stal incident z února 2006, kdy byl spáchán bombový atentát na šíitskou mešitu v převážně sunnitském městě Sámarrá. Američané měli tehdy pod kontrolou asi jen 30 % iráckého území, a to značně ztěžovalo snahy o zklidnění situace.⁵⁷ Velký podíl na vypuknutí sektářských střetů měla dosud nevyřešená situace sunnitů, kteří se stále cítili ohroženi tím, že americká administrativa podporovala hlavně šíitské vůdce. Za svou situaci si ale sunnité do značné míry mohli sami. Tím, že bojkotovali volby v lednu 2005, které byly vyhlášeny za účelem vytvoření přechodného Národního shromáždění a sepsání ústavy, se sami vylučovali z politického procesu. Stalo se tedy, že i v tradičních sunnitských provinciích zvítězili šíitští představitelé.⁵⁸ Ke konfliktům mezi oběma skupinami docházelo samozřejmě již před rokem 2006. Tehdy se ale jednalo spíše o činy nejradikálnějších sunnitských povstalců, kteří se kromě útoků proti koaličním jednotkám zaměřili i na útoky proti šíitským náboženským představitelům, proti tržištím a shromážděním. Velice pozoruhodné je, že ze strany šíitů docházelo k podobným činům jen ojediněle a nekonaly se skoro žádné odvetné akce. Většinu útoků proti sunnitské populaci měla na svědomí as-Sadrova Mahdi Army.⁵⁹ Únorovým incidentem ale šíitská trpělivost dosáhla vrcholu a vlna násilí, kterou vyvolal, byla ohromující. Bezprostředně po útoku vypuklo nekontrolovatelné vypalování sunnitských mešit, vraždění byli náboženští představitelé obou skupin a začalo etnicko-náboženské čištění Bagdádu, při kterém měli převahu šíité, kteří zneužívali své postavení v bezpečnostních složkách.

⁵⁶ RADĚJ, T. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 52.

⁵⁷ ALLAWI, A. A. *The Occupation of Iraq: Winning the War Losing the Peace*. 2007, s. 443–444.

⁵⁸ COLE, J. R. I. *The Rise of Religious and Ethnic Mass Politics in Iraq*. 2006, s. 56.

⁵⁹ RADĚJ, T. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 58.

Řešení této situace nakonec vzešlo od samotných sunnitů z provincie al-Anbár začátkem roku 2007. Došlo totiž k rozkolu v jejich vlastních řadách. Radikální členové organizace al-Qá'ida (Základna) v Iráku, kteří měli na začátku povstání v této oblasti značnou podporu, ji začali rychle ztrácet, ve chvíli kdy násilí, které do té doby zaměřovali proti americkým jednotkám, přenesli do ulic ambárských měst. A ještě neodpuštělnějším se staly vynucované svatby zahraničních bojovníků s dcerami ambárských kmenových náčelníků a porušování místních kmenových tradic.⁶⁰ Kmenový vůdci tedy přišli s návrhem, aby Američané podpořili jejich boj proti těmto cizím bojovníkům. Toho Američané, kterým se nedařilo uklidnit situaci v provincii, rádi využili a dokonce se stávalo, že americká administrativa platila kmenovým vůdcům za vyčištění určité oblasti desetitisíce dolarů.⁶¹ Stalo se tedy, že to, co se až do této chvíle nepodařilo Američanům, sunnitští představitelé zvládli za pár měsíců.⁶²

5.2.1 Situace ostatních etnicko-náboženských menšin

Většina etnicko-náboženských skupin nemůže do budoucna očekávat nic víc, než jen respektování svých věrouk a způsobu života. Příčinou toho stavu je hlavně to, že tyto skupiny mají malý počet členů a jejich politická síla nikdy nedosáhne většího vlivu. Během iráckého povstání byl na tyto skupiny vyvíjen tlak převážně od sunnitských povstalců, ale i od šíitských a kurdských milic, aby přijaly islám nebo dokonce opustily Irák. Ne vždy byla důvodem těchto požadavků etnicko-náboženská příslušnost. Často se našli i pragmatictější důvody, jako snaha získat jejich domovy a pozemky.⁶³

⁶⁰ RADĚJ, T. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 61.

⁶¹ Tamtéž, s. 62.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž, s. 25.

5.3 Politický vývoj po roce 2003

5.3.1 Šíitští vůdci a jejich politické strany a hnutí

Ačkoliv existuje nepřeberné množství politických stran, hnutí, náboženských a politických vůdců, zaměříme se v této práci na čtyři nejvlivnější, a to Muqtadu as-Sadra a jeho hnutí, velkého ájatolláha Alí as-Sistáního a dále na politické strany Dawa a SCIRI a jejich představitele.

Prvním šíitským hnutím je Nejvyšší rada pro islámskou revoluci v Iráku (SCIRI – The Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq). Toto tradiční šíitské hnutí bylo založeno v roce 1982, tedy za irácko-iránské války a tehdejším iránským režimem bylo považováno za příští šíitskou vládu Iráku.⁶⁴ Jeho hlavním představitelem byl velký ájatolláh Muhammad Báqir al-Hakím, který strávil období Saddámovy vlády v exilu v Teheránu. Po Saddámově pádu se al-Hakím v květnu 2003 vrátil do Iráku, kde byl přivítán jásajícími davy. Než ale stačil zasáhnout do politického dění v novém Iráku byl v srpnu 2003 zabit při bombovém útoku v Nadžáfu. O dva dny později byl do čela SCIRI zvolen jeho bratr Abdalazíz Hakím, který byl po své smrti v roce 2009 nahrazen svým synem Amárem Hakímem. Mocenskou základnou Nejvyšší rady se stal jižní Irák, ale ústředí má v Bagdádu. Militantní částí SCIRI je Badr Corps.⁶⁵ Američané jsou ve vztahu k SCIRI opatrní, jsou si totiž vědomi jejího spojení s Íránem, který se tím, že ji podporuje, netají. Na druhou stranu také dobře vědí, že se těší vysoké podpoře šíitského obyvatelstva. Její postavení posiluje i to, že za jejího patrona bývá často označován velký ájatolláh Alí as-Sistání. SCIRI je zastáncem iránského modelu formy vlády, kdy náboženští vůdci mají moc nad světskými záležitostmi.

Druhou ze dvou nejsilnějších šíitských skupin je strana Dawa (IDP – Islamic Dawa Party). Tato strana byla založena v roce 1950, a je tak nejstarším šíitským islámským hnutím. Za Saddámovy režimu byli

⁶⁴ RADĚJ, T. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 124.

⁶⁵ Tamtéž.

členové strany v Iráku pronásledováni a členství v ní bylo nezákonné. Její členové proto hledali exil v Íránu. Navzdory tomu se strana nerozpadla a po pádu baasistického režimu byly její struktury rychle obnoveny. Dnes je jejím hlavním představitelem irácký premiér Núrí al-Málíkí a její mocenská základna je na jihu Iráku, hlavně v okolí města Násiríja. Na rozdíl od SCIRI je spíše sekularistická.⁶⁶

Otcem Muqtady as-Sadra byl lidmi milovaný Muhammad Sádiq as-Sadr, kterého nechal v roce 1999 společně s jeho dvěma syny zavraždit Saddám Husajn. Muqtadovi bylo tehdy kolem dvaceti let a byl v Íránu na náboženských studiích. Po pádu Saddámovo režimu se mladý as-Sadr ocitl ve velmi dobré pozici, kterou mu mezi lidmi zajistil jeho původ. Muqtada as-Sadr založil své hnutí v roce 2003 v Nadžafu jako reakce na sunnitské povstání. Jeho hlavními aktivitami je charitativní činnost a udržování veřejného pořádku. To mu vynáší přízeň hlavně mladých a chudých šíitů. Největší podporu má v části Bagdádu, která dříve nesla Saddámovo jméno a později byla přejmenována na počest Muhammada Sádiqa as-Sadra na Sadr City. Vzdělaným a bohatším šíitům překáží Muqtadovo mládí a nedostatečné náboženské vzdělání.⁶⁷ Militantní křídlo as-Sadrova hnutí Mahdi Army je velice radikální a tvrdě se staví proti přítomnosti spojeneckých sil v Iráku a proti každému, kdo s nimi spolupracuje. Důkazem je vražda ájatolláha Abdalmadžída Chu'ího. Velkou roli hrála také v eskalaci násilí mezi náboženskými skupinami.⁶⁸

Poslední šíitskou autoritou, kterou se budu zabývat, je Velký ájatolláh Sajid Alí Husejní as-Sistání. Narodil se 4. srpna 1930 v Íránu ve svatém městě Mašhadu do rodiny náboženských učenců. Se studiem náboženství začal v útlém věku v Mašhadu, později odjel do Nadžafu. Proti-šíitské perzekuce za vlády Saddáma Husajna a strany Baas přečkal v Iráku, kde strávil mnoho let v domácím vězení.⁶⁹ Po pádu režimu se stal

⁶⁶ Dostupné z: <http://www.islamicdawaparty.com/?module=home&fname=index.php> [vid. 2. 3. 2012].

⁶⁷ RADĚJ, T. *Írácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 120.

⁶⁸ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. 2006, s. 206–207.

⁶⁹ Dostupné z: <http://www.sistani.org/index.php?lang=eng> [vid. 2. 3. 2012].

v Iráku velice významnou náboženskou a politickou osobností. Vyzývá šíity, aby se účastnili politického života v zemi, ať už aktivně, nebo jen účastí ve volbách. Velkou měrou přispěl i k zmírnění šíitských vášní při sektářských střetech před rokem 2006. Dokonce i po útoku na šíitskou mešitu ve městě Sámarrá', tedy po incidentu, který vyvolal obrovskou vlnu násilí mezi sunnity a šíity, vydal prohlášení, ve kterém vyzýval své následovníky, aby se zdrželi násilí. Oblíbenost velkého ájatolláha as-Sistáního ukazuje i skutečnost, že byl v roce 2005 v on-line anketě britského časopisu Prospect Magazine označen jako 30. nejvzdělanější člověk na světě.⁷⁰

5.3.2 Sunnitští vůdci a politická hnutí

Sunitská politická scéna je ještě mnohem roztráštěnější a složitější než ta šíitská. Po invazi se objevily dvě politická hnutí, která se snažila mluvit za sunnitskou komunitu. Byla to zpočátku méně úspěšná Irácká islámská strana (IIP – Iraqi Islamic Party) a radikálnější Asociace muslimských učenců (AMS – Association of Muslim Scholars).⁷¹ Strana IIP je středová sunnitská strana výrazně inspirovaná egyptským Muslimským bratrstvem. V jejím čele stál Mohsin Abdalhamíd a základnu má v Mósulu.⁷² Díky svému náboženskému základu neměla mezi převážně sekularizovanými sunnity velkou podporu. Na oblibě jí nepřidalo ani to, že od začátku spolupracovala s Iráckou vládnoucí radou a nepodpořila protiamerické povstání ve Fallúdži. Naproti tomu AMS se díky přímým vazbám na sunnitské povstání a nesmířlivému postoji k americké přítomnosti těšila výrazné lidové podpoře hlavně v době po vypuknutí povstání, kdy se sunnité cítili nejvíce odsunutí z politického života.⁷³

⁷⁰ Dostupné z: <http://www.prospectmagazine.co.uk/prospect-100-intellectuals/> [vid. 10. 3. 2012.]

⁷¹ ALLAWI, A. A. *The Occupation of Iraq: Winning the War Losing the Peace*. 2007, s. 45.

⁷² Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/middle_east/03/post_saddam_iraq/html/iraqi_islamic_party.stm [vid. 10. 3. 2012.]

⁷³ RADĚJ, T. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. 2010, s. 56–57.

5.3.3 Politická participace

V červenci 2004 byla vytvořena prozatímní irácká vláda. Prezidentem se stal Ghází al-Jáwar a premiérem Ijád Alláwí.⁷⁴ Prozatímní vláda měla zemi dovést co nejdříve k demokratickým volbám a zajistit veřejný pořádek. Za tímto účelem bylo vytvořeno Národní shromáždění (National Assembly), které mělo 275 členů a jehož hlavním úkolem bylo připravit novou iráckou ústavu.

5.3.4 První volby v lednu 2005

První svobodné volby v Iráku se uskutečnily již 30. ledna 2005. Zvítězila šíitská Sjednocená irácká aliance (United Iraqi Alliance)⁷⁵ kterou vedl šíitský duchovní ájatolláh Alí as-Sistání. Sunnité tyto volby bojkotovali a v iráckém parlamentu⁷⁶ získali jen 17 křesel.⁷⁷ Svou frustraci vyjádřili sunnitským povstáním, vedeným převážně salafisty a ex-baasisty. Těmto gerilovým skupinám nezáleží na tom, jestli volby budou nebo ne, chtějí hlavně destabilizovat zemi a podněcovat násilí mezi etnickými skupinami. Někteří ex-baasisté totiž věří, že se jim podaří vrátit se k moci, stejně jako se jim to povedlo v roce 1963 a na nové volby proto neberou zřetel. Tito lidé mají zdroje. V Iráku je okolo 250 000 tun ztracené munice a tito ex-baasisté vědí, kde je uložena, mohou z ní tady čerpat, a díky tomu vést ještě dlouhý boj.⁷⁸

Ve volbách tedy zvítězila Sjednocená irácká aliance, která získala 140 křesel v parlamentu. Na druhém místě se umístila Koalice Kurdistánu (The Kurdistan Coalition List) se 75 křesly v parlamentu. Třetí největší počet hlasů získala strana Irácký národní seznam (Iraqi National List) vedená Ijádem Alláwím,⁷⁹ která tak obsadila v parlamentu 40 křesel. Čtvrtá skončila skupina Sunnitští Arabové, která byla složena z několika

⁷⁴ Dostupné z: <http://www.iraqcoalition.org/regulations/> [vid. 15. 3. 2012.]

⁷⁵ Aliance převážně šíitských politických stran.

⁷⁶ Irácký parlament měl tehdy 275 členů.

⁷⁷ COLE, J. R. I. The Rise of Religious and Etnic Mass Politics in Iraq. 2006, s. 56.

⁷⁸ Tamtéž, s. 57.

⁷⁹ Sekulární strana.

stran a získala v Iráckém parlamentu 17 křesel.⁸⁰ Sunnité se tedy vlastní vinou odstříhli od politické moci, a to právě ve chvíli, kdy se tvořila nová irácká ústava.

5.3.5 Irácká ústava

Návrh nové irácké ústavy byl představen v srpnu 2005 na půdě Národního shromáždění. Stalo se tak bez podpory sunnitů, kteří měli s jejím zněním problémy. Zaprvé byli zásadně proti federálnímu uspořádání země, na kterém šíité a Kurdi naopak trvali. Po letech vlády diktátora chtějí mít kdysi utlačované oblasti vlastní samosprávu, což je naprosto pochopitelné. A zadruhé sunnitům vadilo, že ústava vylučuje bývalé členy strany Bass z politického procesu. Ústava byla nakonec přijata 15. října 2005 v celonárodním referendu. Jak bylo již výše řečeno, irácká ústava vznikala za stále se zhoršující bezpečnostní situace, což nakonec vyústilo v další vlnu násilí. Je tedy jasné, že žádná ze stran, které zvítězily ve volbách v lednu 2005, neměla celoiráckou podporu, a tak rozhodujícím faktorem při volbě byla etnicko-náboženská příslušnost. Role náboženství se začala v politické sféře státu stále více prosazovat, což by mohlo mít v iráckém kontextu katastrofální následky.

Text Ústavy Irácké republiky je rozdělen do šesti kapitol: Základní principy, Práva a svobody, Federální pravomoci, Pravomoci federální vlády, Pravomoci regionů, Závěrečná a přechodná ustanovení.⁸¹ V textu dokumentu najdeme několik oblastí, které jsou s přihlédnutím na výše uvedené, přinejmenším sporné. Jedná se hlavně o roli náboženství a rozdělení pravomocí mezi vládou a regiony.⁸² Již v preambuli říká ústava jasně, že náboženství je její důležitou součástí státu:

⁸⁰ Dostupné z: <http://aceproject.org/ero-en/topics/electoral-participation/turnout/updatedelectionresults.pdf> [vid. 20. 3. 2012.]

⁸¹ STŘEDOVÁ, S. *Nová irácká ústava jako obraz vnitřní polarizace irácké společnosti*. 2006, s. 110.

⁸² Tamtéž, s. 110.

„Ve jménu boha, nejmilosrdnějšího, nejslitovnějšího

Jsme ctnostní synové Adama

Jsme lid Mezopotámie, domova apoštolů a proroků, místa odpočinku ctihodných imámů, kolébky civilizace, umění písma a příbytku počtů.“⁸³

Ihned v první kapitole je uvedeno, že islám je oficiálním náboženstvím státu a základním zdrojem legislativy. V následujícím textu se říká, že nesmí být přijat zákon, který by odporoval zákonům islámu a demokracii. O tom, co je demokratické a co ne, rozhoduje Federální nejvyšší soud, o jehož složení i způsobu výběru členů rozhoduje parlament. Vždy tedy bude záležet hlavně na složení parlamentu.⁸⁴

Základní lidská práva jsou zmíněna v článku 8, kde se uvádí, že Irák bude ctít své mezinárodní závazky. Nikde ale není řečeno, že mezinárodní dokumenty stojí nad iráckou ústavou a chybí i odkaz na Chartu OSN.⁸⁵

5.3.6 Dělení Iráku

Nejproblematictější částí irácké ústavy je část, ve které se rozdělují pravomoci mezi federální a regionální vládu. Zde se stanovuje odpovědnost různých částí země za chod státu a rozděluje se podíl na moci, což bude ovlivňovat postavení jednotlivých komunit v celém systému.⁸⁶ Otázka federalismu je tak palčivá hned z několika důvodů. Nejdůležitější je samozřejmě ten etnicko-náboženský. Irácká ústava by se totiž dala označit za sektářský dokument, který znevýhodňuje sunnitskou komunitu.⁸⁷

⁸³ Iraqi Constitution. Dostupné z: http://www.uniraqi.org/documents/iraqi_constitution.pdf [vid. 15. 3. 2012].

⁸⁴ STŘEDOVÁ, S. *Nová irácká ústava jako obraz vnitřní polarizace irácké společnosti*. 2006, s. 111.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž, s. 112.

⁸⁷ Tamtéž, s. 112.

Federalistická ustanovení by sunnitě pravděpodobně akceptovali, pokud by se vztahovala pouze na Kurdy. Vědí, že alternativou je odtržení tří provincií s kurdskou většinou a vytvoření nezávislého Kurdistanu s vlastní finanční správou, armádou a produkcí ropy v okolí Kirkúku, kde se nacházejí druhá největší naleziště v Iráku. Pro šíity však sunnitě stejné federální uspořádání odmítají, protože je pokládají za arabské bratry, kteří v minulosti vždy akceptovali sunnitskou vládu a učiní tak znovu, pokud nebudou mít vládu vlastní. Právě to jim přitom nová ústava umožnila, jelikož provincie s šíitskou většinou na jihu země, kde se nachází větší část iráckých ropných ložisek, by mohly vytvořit vlastní regionální vládu.⁸⁸

Další důležitou otázkou v rozdělení Iráku je samozřejmě otázka rozdělování příjmů z ropy a zemního plynu, která je pro Irák naprosto zásadní. V člancích 110 a 111, které se tímto problémem zabývají, se říká: „...ropa a zemní plyn jsou majetkem všeho iráckého lidu ve všech regionech a provinciích, federální vláda spolu s produkujícími regiony a provinciemi obhospodařuje stávající pole a spravedlivě distribuuje výnosy z těžby ve všech částech země...“.⁸⁹ To tedy znamená, že zisky ze stávajících ropných nalezišť přerozděluje federální vláda a území, na kterých se naleziště nenacházejí,⁹⁰ (viz obrázek 5) se na ni musejí spolehnout. A zadruhé, že nově objevená ropná naleziště a výnosy z nich připadnou provincii, ve které se nacházejí.⁹¹ Když se podíváme na současné demografické složení Iráku, tak je jasné, že federální vláda bude vždy složená hlavně ze zástupců Kurdů a šíitů, což staví sunnity do velice nevýhodné pozice.

⁸⁸Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-17096090> [vid. 15. 3. 2012].

⁸⁹ Iraqi Constitution. Dostupné z: http://www.uniraq.org/documents/iraqi_constitution.pdf [vid. 15. 3. 2012].

⁹⁰ Jsou to převážně sunnitské provincie ve středním Iráku.

⁹¹ STŘEDOVÁ, S. *Nová irácká ústava jako obraz vnitřní polarizace irácké společnosti*. 2006, s. 113.

5.4 Druhé volby v prosinci 2005

Druhé irácké volby se konaly 15. prosince 2005 a došlo při nich k zásadním změnám. Sunnitské obyvatelstvo tyto volby již nebojkotovalo a dokonce povstalecká hnutí tentokrát sama vyzývala sunnity k účasti v co největší míře. Upraven byl i volební systém. V prvních volbách byl Irák vnímán jako jeden volební okres, zatímco nyní byl již rozdělen do 18 okresů. To sunnitům zajišťovalo větší možnost zastoupení v provinciích.

Volby v prosinci 2005 vyhrála opět šíitská strana Sjednocená irácká aliance, a získala tak 128 křesel v parlamentu. Druhá se umístila Koalice Kurdistánu s 53 křesly v parlamentu a třetí místo získalo uskupení sunnitských stran Fronta irácké shody (Iraqi Accord Front), která získala celkově 44 křesel. Výsledky těchto voleb tak ještě více ukázaly, že v irácké společnosti roste vliv náboženství. Důkazem toho je i propad sekulární strany Irácký národní seznam (Iraqi National List) bývalého premiéra Ijáda Alláwího, která získala v parlamentu jen 25 křesel.⁹²

Etnicko-náboženský rozkol Iráku se promítl do politického života země. Ostatní parlamentární strany odmítly spolupracovat s šíitskou Spojenou iráckou aliancí, díky čemuž byl politický systém paralyzován. Novým prezidentem země se stal Kurd Džalál Tálabání a post ministerského předsedy obsadil šíita Núrí al-Málíkí. Nová irácká vláda byla tedy složena ve prospěch Kurdů a šíitů. Tak velký vzestup náboženských politických stran ale může být jen dočasnou záležitostí. Jak nám naznačuje zkušenost z Íránu, kde nábožensky založené politické strany měly velký úspěch v 80. letech 20. století, tedy v letech po Chomejního islámské revoluci. Ale ve volbách v roce 2005 pro tyto strany hlasovalo jen 15 % voličů.⁹³ Aby došlo k tomuto jevu i v Iráku, je potřeba posílit střední třídu, odkud totiž v prosincových volbách pocházela většina hlasů, které získaly sekulární strany, jako je strana Ijáda Alláwího. Když se totiž sníží

⁹² Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2006/01/060120_iraq_elex_1800.shtml [vid. 15. 3. 2012].

⁹³ COLE, J. R. I. *The Rise of Religious and Ethnic Mass Politics in Iraq*. 2006, s. 61.

nezaměstnanost a lidé získají lepší životní úroveň, zvýší se požadavek více sekularizované společnosti. Většina voličů, kteří volí náboženské strany, jsou chudí a nezaměstnaní lidé, kteří v náboženství vidí jedinou naději na zlepšení svého života.⁹⁴

5.5 Třetí volby v březnu 2010

Další volby v Iráku proběhly 7. března 2010. Před volbami došlo opět k zhoršení bezpečnostní situace. Jednou z příčin bylo to, že volební komise vyřadila z kandidátních listin na 500 kandidátů. Zákaz kandidatury se týkal převážně sunnitských politiků, kteří měli vazby na stranu Baas. Sunnité to brali jako diskriminaci a hrozili bojkotem voleb. Existuje podezření, že hlavním důvodem k vyřazení těchto kandidátů nebyla až tak jejich spojitost se stranou Baas, jako spíše jejich etnická příslušnost. Odvolací soud je ale na listiny vrátil zpět s tím, že právo zúčastnit se voleb mají všichni a že tyto případy volební výbor prozkoumá až po volbách.⁹⁵ Volební kampaň začala 13. února a již od prvních dní se nesla ve znamení krvavých střetů mezi etniky. Již 14. února byli zabití nejméně čtyři křesťanští studenti sunnitskými povstanci.⁹⁶ Dne 16. února byli v Bagdádu napadeni pracovníci předvolební kampaně pro sekulární stranu Ahrar, když se snažili vyvěsit plakáty své strany.⁹⁷ Další útok se odehrál v provincii Anbár, kde se cílem atentátu stal konvoj sunnitského kandidáta Hamida al-Karboula. Výsledkem útoku byla smrt několika al-Karboulových spolupracovníků a také přihlížejících. V samotný den voleb sunnitští povstanci v sunnitských čtvrtích Bagdádu rozhazovali letáky, ve kterých vyhrožovali těm, kteří se zúčastní voleb.⁹⁸

Před volbami došlo ke změně volebního zákona. Počet poslanců byl zvýšen z 275 na 325, aby bylo zaručeno víc křesel pro menšinové

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/80783-volebni-kampan-v-iraku-zacina-v-napjate-atmosfere/> [vid. 20. 3. 2012].

⁹⁶ Dostupné z: http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5iL8VZjDPD8eGnaYK_2HyCOEqT2lg [vid. 20. 3. 2012].

⁹⁷ Dostupné z: <http://209.20.86.108/construction.html> [vid. 22. 3. 2010].

⁹⁸ Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8553929.stm [vid. 22. 3. 2012].

sunnity. Dohoda parlamentních bloků spočívala v tom, že v iráckém parlamentu bude 325 křesel, provinciím připadne 310 míst a zbývajících 15 budou vyrovnávací mandáty rozdělované na národní úrovni.⁹⁹

Výsledek voleb byl překvapivý. Ačkoli se očekávalo vítězství premiéra Núrí al-Málíkího a jeho uskupení Právní stát (State of Law Coalition),¹⁰⁰ zvítězila koalice Irácké národní hnutí (Iraqi National Movement) vedená Ijadem Alláwím.¹⁰¹ Vítězství Alláwího bylo velmi těsné a jeho koalice získala 91 křesel v parlamentu, zatímco koalice al-Málíkího 81 křesel. Třetí největší počet hlasů a 70 křesel v iráckém parlamentu získala šíitská Sjednocená irácká aliance. Alláwí oznámil, že nabídne možnost vytvořit koaliční vládu všem stranám a začal u seskupení Právní stát. al-Málíkí ale svou porážku odmítl uznat a výsledky voleb napadl u soudu.¹⁰²

Z voleb nevzešel jasný většinový vítěz a země se ocitla v patové situaci. Několikaměsíční mocenské vakuum ochromilo fungování státních institucí v zemi, nahrávalo teroristům a odrazovalo zahraniční investory.

Parlament učinil první krok k vyřešení ústavní krize 11. listopadu, kdy opětovně zvolil do čela země prezidenta Džalála Tálabáního, který představuje kurdeskou menšinu. Ten oznámil, že sestavením nové vlády pověří bývalého premiéra al-Málíkího. Poslanci si za svého předsedu zvolili sunnitského poslance Usámu Nudž'afího. Schválení šíity al-Málíkího v čele vlády tak završilo složitý proces, který zajistil, aby tři hlavní entity v Iráku, tedy šíité, sunnité a Kurdové, měly svého zástupce ve významné ústavní funkci.¹⁰³

⁹⁹ Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/74652-iracky-parlament-schvalil-novy-volebni-zakon/> [vid. 20. 3. 2012].

¹⁰⁰ Politické uskupení zahrnující několik politických stran včetně šíitské strany Dawa, jejímž předsedou je Jawad al-Maliki. Součástí této koalice bylo i radikální šíitské hnutí Muqtady as-Sadra.

¹⁰¹ Politické hnutí zahrnující několik politických stran, spíše sekulárních, včetně strany Ijáda Alawiho.

¹⁰² Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=664408> [vid. 22. 3. 2012].

¹⁰³ Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/110555-po-deviti-mesicich-jednani-ma-irak-novou-vladu/> [vid. 1. 4. 2012].

Sekulární blok Ijáda Alláwího se nakonec vzdal svého požadavku na obsazení funkce premiéra poté, co mu bylo přislíbeno kromě postu předsedy parlamentu ještě ministerstvo zahraničí, a vedení Národní politické rady, nového orgánu, který byl ustaven k řízení bezpečnostních záležitostí.¹⁰⁴

Návrat al-Málikího do čela irácké vlády podtrhuje sílící vliv Íránu v Iráku v době, kdy zemi opouštějí američtí vojáci. Právě Teherán zařídil pro al-Málikího podporu antiamerického radikálního duchovního Muqtady as-Sadra, který kontroluje 40 křesel v novém parlamentu.¹⁰⁵

5.6 Odchod spojených států amerických z Iráku

Prezident Spojených států Barack Obama oznámil 1. 9. 2010 po více než sedmi letech od americké invaze konec bojových operací v Iráku, a americká armáda se pomalu začala stahovat. Poslední americký konvoj přešel hranice z Iráku do Kuvajtu 18. 12. 2011, a Američané tak opustili zemi po skoro devíti letech od invaze, která svrhla Saddáma Husajna. Pro Spojené státy tak končí konflikt, v němž přišly o skoro 4 500 lidí a za nějž zaplatily 800 miliard dolarů (15,5 bilionu Kč). Na irácké straně padlo přes 100 000 osob.¹⁰⁶ Odchod Američanů zanechává v iráckém lidu rozporupné pocity. Na jednu stranu končí několikaletá přítomnost nenáviděného vetřelce, ale na druhou stranu jeho přítomnost a boj proti němu byly jedním z jednotících prvků tohoto rozděleného národa.

¹⁰⁴ Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/106917-v-iraku-se-konecne-prolomily-politicke-ledy/> [vid. 1. 4. 2012].

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Dostupné z: http://www.denik.cz/ze_sveta/americka-armada-dokoncila-odchod-z-iraku20111218.html [vid. 25.3. 2012].

6 ZÁVĚR

Rok 2003 byl pro Irák přelomový. Saddám Husajn byl svržen a zajat. Strana Baas byla zrušena a sunnitě tak přišli o své výsadní postavení v zemi, která se na několik let ocitla pod americkou správou. Svou frustraci z nově vzniklé situace sunnitě vyjádřili protiamerickým povstáním, které v zemi vypuklo. Povstání postupně přerostlo v občanskou válku mezi sunnity a šíity. A tento stav, i když s různými stupni intenzity trvá dodnes.

Americké jednotky Irák opustily koncem roku 2011 a země se tak znovu ocitla na rozcestí. Nikdo nedokáže s jistotou říci, Jakým směrem se nyní vydá. Američané po sobě zanechali zničenou zemi a národ rozdělený etnickými a sektářskými spory, který není schopen obnovit zničenou infrastrukturu ani sociální struktury země. Jejich přítomnost v zemi ale představovala významný stabilizační prvek a rozhodně není jisté, zda irácká policie a armáda budou schopné ochránit občany při případném vypuknutí další vlny sektářského násilí. Irácká společnost i političtí vůdci jsou stále více rozděleni na základě náboženské a etnické příslušnosti. V zemi zůstaly tisíce sirotků a vdov, úroveň vzdělání a zdravotnictví stále klesá, vládní instituce jsou nefunkční a korupce je zde na denním pořádku. Navíc premiér al-Málikí začal do svých rukou shromažďovat stále více moci a jeho spojení se sousedním Íránem je silné. Začínají se objevovat hlasy, které al-Málikího označují za nového Saddáma.

Další nebezpečí hrozí ze strany okolních zemích, které v Iráku bojují za své zájmy. Jsou to zejména právě Írán, Turecko a Saúdská Arábie. Všechny tyto země mají v Iráku své spojence a na svém území podporují irácké exilové skupiny. Turecko se angažuje hlavně v otázce Kurdistánu. Saúdská Arábie podporuje sunnitské skupiny, a to hlavně proto, aby oslabila vliv svého tradičního rivala Íránu. Irácké území, které přiléhá k saúdskoarabským hranicím je domovem převážně šíitského obyvatelstva, které Írán podporuje. Kdyby došlo k rozdělení Iráku na tři

části, tak se Írán prakticky stane sousedem Saúdské Arábie. Zájmy Íránu se samozřejmě zaměřují na irácký jih, kde se stal hlavním investorem v mnoha projektech, jako je obnova infrastruktury a energetiky.

Válka v Íráku tedy možná skončila pro Spojené státy americké, ale rozhodně ne pro Írák samotný. Ten dnes stojí před několika problémy, z nichž nejpálčivějšími jsou upevnění irácké národní identity, rozvoj ekonomie a sociálních služeb a hlavně snaha o udržení demokracie.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

RADĚJ, Tomáš. 2010. *Irácké povstání v letech 2003–2009*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 978-80-86506-91-3.

KEEGAN, John. 2006. *Válka v Iráku*. Plzeň: Šenčík. ISBN 80-7291-146-5.

STŘEDOVÁ, Sabina. 2006. *Nová irácká ústava jako odraz vnitřní polarizace irácké společnosti*. In *Válka v Iráku a Evropská unie*. Praha: Nakl. a vyd. Aleš Čeněk. Ed. MAALOUF, Beatrice.

ALLAWI, Ali. 2007. *The Occupation of Iraq: Winning the War Losing the Peace*. New Haven: Yale Univ. Press. ISBN 978-0-300-13614-2.

FAROUK-SLUGLETTOVÁ, Marion and SLUGLETT, Peter. 2003. *Irák od roku 1958: od revoluce k diktatuře*. Praha: Volvox Globator. ISBN 80-7207-500-4.

KROPÁČEK, Luboš. 1993. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-125-3.

COLE, Juan, R. I. 2006. *The Rise of Religious and Ethnic Mass Politics in Iraq*. In *Religion and Nationalism in Iraq*. Cambridge: Center for the Study of World Religions. Ed. LITTLE, David; SWEARER, Donald; LLOYD, MCGARRY, Susan. ISBN 0-945454-41-4.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BBC, Who's Who in Post-Saddam Iraq, dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/middle_east/03/post_saddam_iraq/html/.

CIA, The World Factbook, Iraq, Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html>.

Islamic Dawa Party z: <http://www.islamicdawaparty.com/?module=home&fname=index.php>

The Official Website of Grand Ayatollah al-Uzma Seyyid Ali al-Sistani z: <http://www.sistani.org/index.php?p=192257>

Prospect, Intellectuals, 2005 z: <http://www.prospectmagazine.co.uk/prospect-100-intellectuals/>

The Coalition Provisional Authority z: <http://www.iraqcoalition.org/regulations/>

Population Estimates and Voter Turnout for Iraq's 18 Provinces, 2005, z: <http://aceproject.org/ero-en/topics/electoral-participation/turnout/updatedelectionresults.pdf>

Hospodářské noviny, 2005, Edward N. Luttwak: Irácká ústava a logika kulky z: <http://hn.ihned.cz/c1-17096090>

BBC Czech, 2006, V Iráku byly zveřejněny oficiální výsledky voleb z: http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2006/01/060120_iraq_elex_1800.shtml

ČT24, 2010, Volební kampaň v Iráku začíná v napjaté atmosféře z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/80783-volebni-kampan-v-iraku-zacina-v-napjate-atmosfere/>

BBC, 2010, Iraq parliamentary election hit by insurgent attacks z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8553929.stm

ČT24, 2009, Irácký parlament schválil nový volební zákon z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/74652-iracky-parlament-schvalil-novy-volebni-zakon/>

Aktuálně, 2010, Irák oznámil výsledek voleb. Premiér prohru neuznal z:
<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=664408>

ČT24, 2010, Po devíti měsících jednání má Irák novou vládu z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/110555-po-deviti-mesicich-jednani-ma-irak-novou-vladu/>

ČT24, 2010, V Iráku se konečně prolomily politické ledy z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/106917-v-iraku-se-konecne-prolomily-politicke-ledy/>

8 RESUMÉ

The purpose of my paper is to describe the situation in Iraq post 2003. It was a significant year for Iraq for many reasons. Saddam Hussein and his Baathist regime was overthrown, offering a chance to establish a new nation while simultaneously being in a state of occupation which lasted 9 years.

For better understanding I divided my work into a few chapters. In the first chapter I focus on reasons and events which led up to the schism within Islam. We will meet the main principles, which divided the Muslims into Sunnis and Shias, and define the relationship between the sects.

In the second chapter is dedicated to a basic understanding of the state of Iraq. It comprises a brief description of its history, the topography, administration and ethno-religious demography.

The next chapter speaks about Iraqi development from its origins as a modern state from the beginning of 20th century till the American invasion in 2003. The state Iraq was established as a monarchy under the rule of Hashemite dynasty. The Hashemites were overthrown in 1958 and Iraq became a republic. Subsequent events were signified by a series of revolutions which saw Saddam Hussein rise as head of state. Saddam Hussein, as a Sunni, was favouring Sunni citizens, despite the fact they were in the minority. His ambitions brought the country war with Iran and Kuwait. The international sanctions, applied by the United Nations, ruined the country completely. The sanctions fomented a strong domestic opposition against Saddam Hussein and the Baath party. It culminated in two large rebellions in the Shia south and Kurdish north, both of them were bloodily repressed. The end of Saddam's regime was brought about by an international invasion led by The United States in 2003. This chapter, in my opinion, is very significant for an understanding of the context of Iraq society.

The fourth chapter covers Iraq in 2003. Saddam Hussein was overthrown and arrested. Sunnis were now without their privileges and their main political party. Their frustration culminated in an anti-American rebellion which then grew into a civil war between Sunnis and Shias. The situation continues today with varying degrees of intensity.

In the last chapter I describe the political situation in Iraq regarding Sunni-Shia relations. The focus is on political parties and movements and their leaders' election battles. I also discuss the new Iraq constitution and the state's integrity problems.

9 PŘÍLOHY

Obrázek č. 1: Vlajka Iráku.

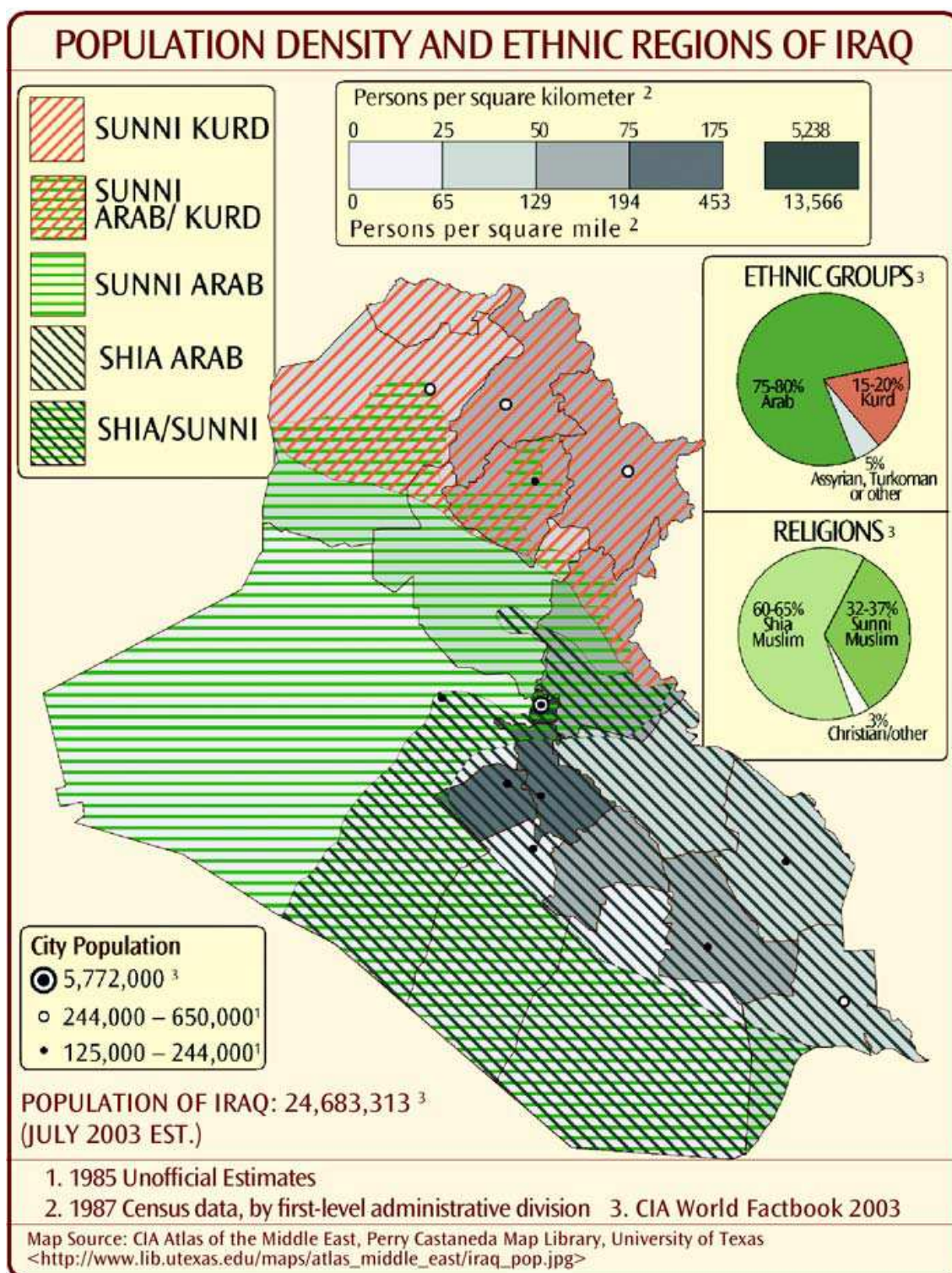
Zdroj: <http://www.flagpictures.org/iraq.htm> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 2: Geografická mapa Iráku

Zdroj: <http://www.intercarto.com/EN/map-of-iraq-physical-version-1505-570.html> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 3: Etnicko–náboženská mapa Iráku.

Zdroj:

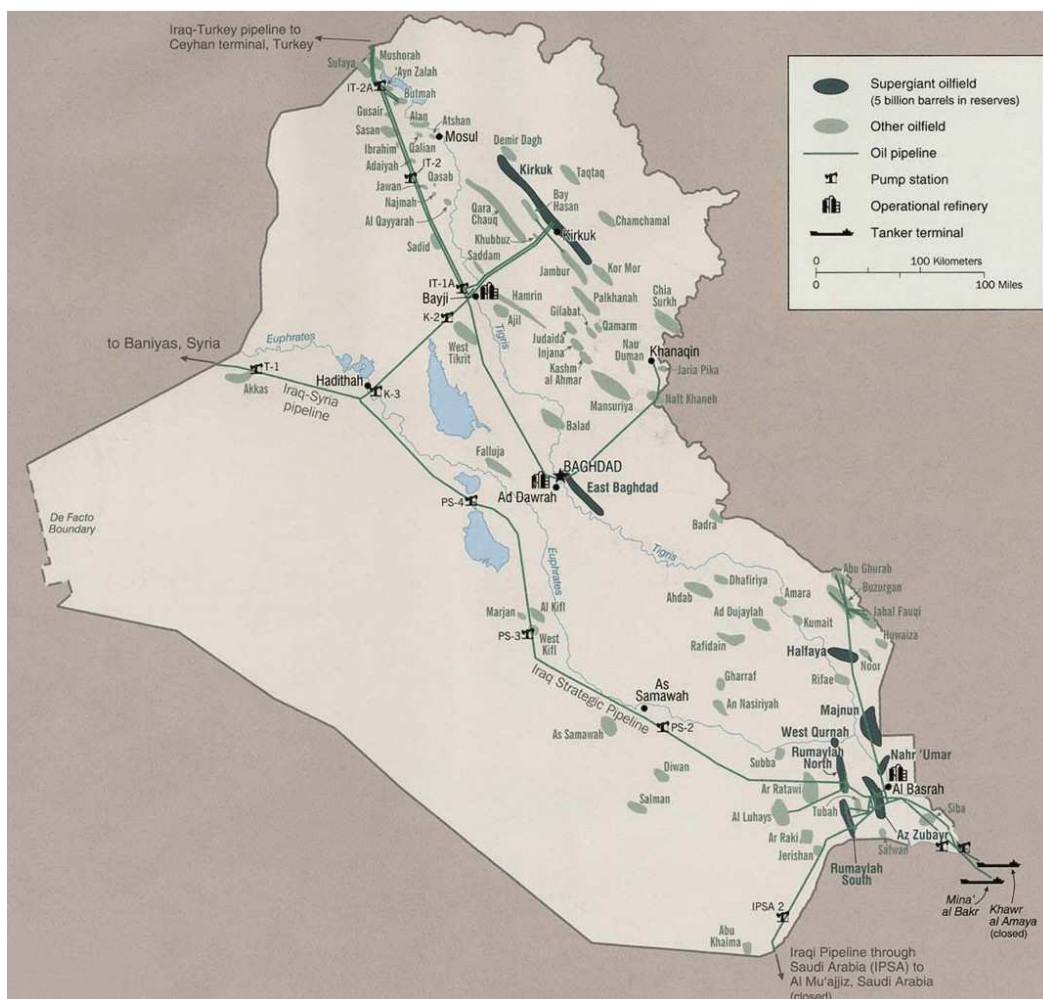
http://www.theglobaleducationproject.org/mideast/info/maps/iraq_ethnic_religious_map.html [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 4: Správní dělení státu.

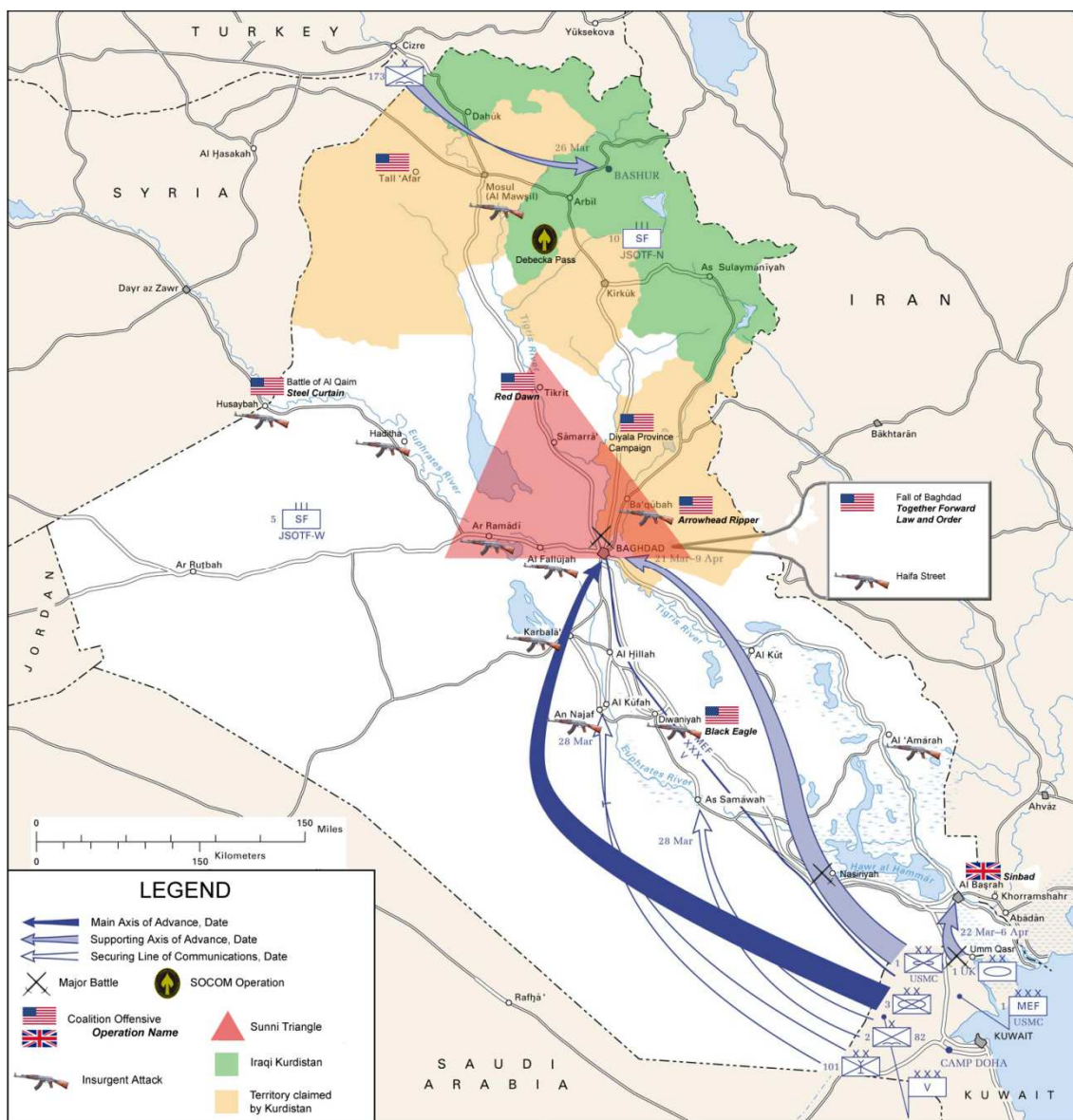
Zdroj: <http://musingsoniraq.blogspot.com/> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 5: Mapa ropných polí v Iráku.

Zdroj: <http://musingsoniraq.blogspot.com/> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 6: Mapa postupu spojeneckých vojsk při invazi v roce 2003.

Zdroj: http://www.enotes.com/topic/2003_invasion_of_Iraq
[vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 7: Saddám Husajn po zatčení.

Zdroj: http://simple.wikipedia.org/wiki/Saddam_Hussein [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 8: Dav strhává sochu Saddáma Husajna.

Zdroj: <http://www.answers.com/topic/saddam-hussein-statue> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 9 a 10: Mešita v Sámarrá po bombovém útoku v únoru 2006.

Obrázek č. 10.

Obrázek č. 9 a 10 – Zdroj: <http://atwar.blogs.nytimes.com/2008/07/31/the-bomb-that-changed-iraq-forever/> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 11: Bombový útok v Bagdádu, leden 2007.

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/trhavina-rozmetala-v-bagdadu-desitky-lidi-fgn-/zahranicni.aspx?c=A070122_121217_zahranicni_jba [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 12: Američané opouští Irák.

Zdroj: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/fotogalerie/2011/12/15/americane-odchazeji-z-iraku/> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 13: Prezident Iráku Džalál Tálabání.

Obrázek č. 14: Premiér Iráku Núrí Málíkí.

Obrázek č. 12 a 13 – Zdroj: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14544543> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 15: Muqtada Sadr.

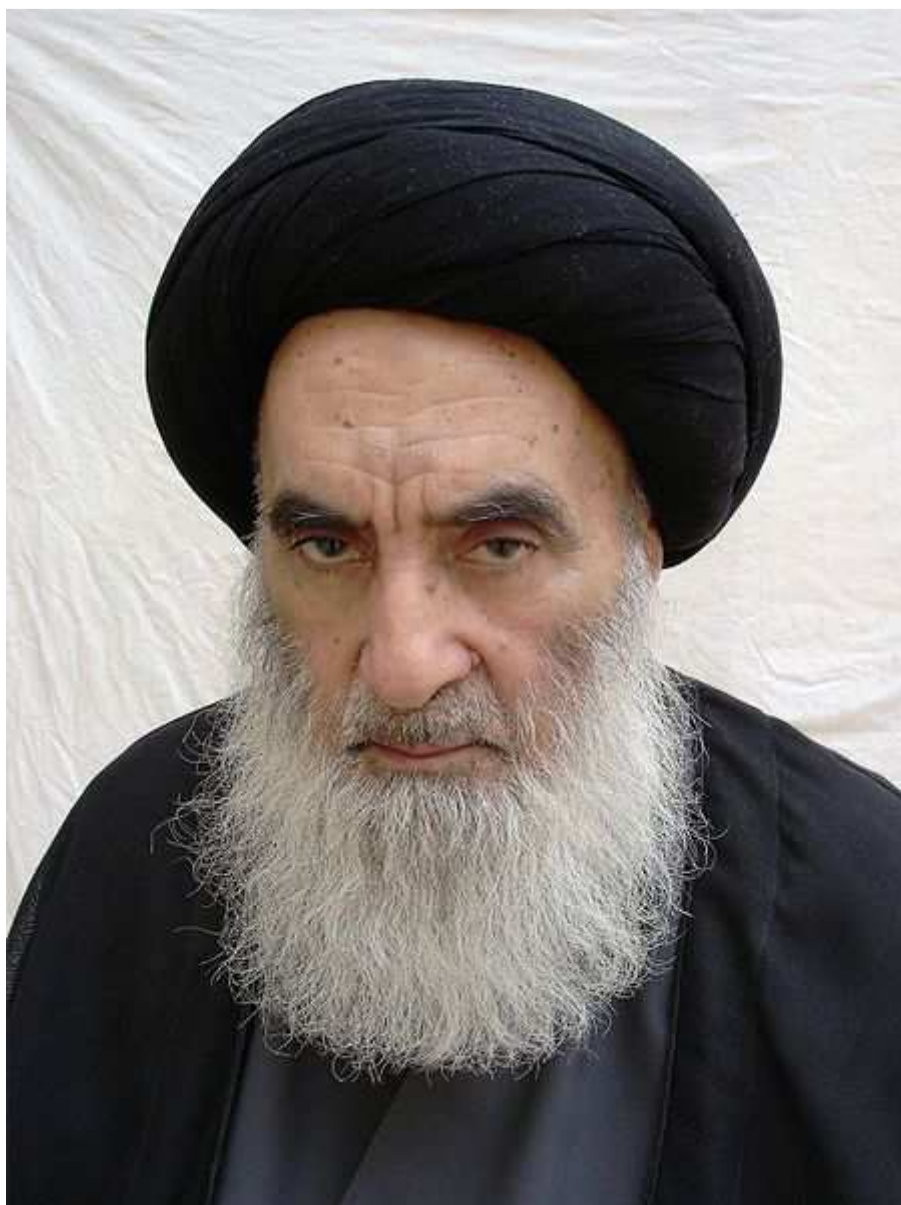
Zdroj: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12135160> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 16: Ijád Alláwí.

Zdroj: <http://www.asianews.it/news-en/Allawi-calls-for-new-election-under-UN,-EU-and-Arab-League-supervision-18273.html> [vid. 16. 4. 2012].

Obrázek č. 15: Velký ájatolláh Alí Sistání.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ali_Sistani.jpg [vid. 16. 4. 2012].

